Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2000, sp. zn. 20 Cdo 2068/98, ECLI:CZ:NS:2000:20.CDO.2068.1998.1

Číslo: 10/2001

Právní věta:

Omluvu neúčasti u jednání soudu nebo jiného úkonu lze ve smyslu § 101 odst. 2 a § 153b o.s.ř. uskutečnit i jiným způsobem než podáním podle § 42 o.s.ř.

Předpoklady, za kterých může soud vydat rozsudek pro zmeškání (§ 153b odst. 1 o.s.ř.), musí být splněny v době prvního jednání, které bylo ve věci nařízeno.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.01.2000

Spisová značka: 20 Cdo 2068/98

Číslo rozhodnutí: 10

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

M ě s t s k ý s o u d v Praze usnesením ze dne 27. 5. 1998 odmítl podle § 218 odst. 1 písm. c), ve spojení s § 202 odst. 1 o.s.ř. odvolání žalované proti rozsudku pro zmeškání ze dne 3. 10. 1997, jímž O b v o d n í s o u d pro Prahu 8 žalované uložil do patnácti dnů od právní moci rozsudku vyklidit ve výroku označený byt. Odvolací soud – cituje ustanovení § 153b odst. 1 a 3 o.s.ř. – se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že byly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání. Uvedl, že při posouzení přípustnosti odvolání (proti rozsudku pro zmeškání) zkoumá odvolací soud pouze to, zda žalovaná zmeškala první jednání bez důvodné a včasné omluvy, nikoli již to, zda se nedostavila z omluvitelných důvodů (což je důležité pro rozhodnutí soudu o návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání podle § 153b odst. 4 o.s.ř.). Ze spisu je patrno – a z odvolání vyplývá – že žalovaná dne 3. 10. 1997 v 9.40 hod. telefonicky sdělila soudu, že pro nemoc omlouvá svou neúčast na jednání dne 3. 10. 1997. Žalovaná však před jednáním ani později nedoložila, že uvedeného dne byla skutečně nemocná. Odvolací soud pak nemá telefonické sdělení žalované za včasnou a důvodnou omluvu. Telefonické podání není zásadně přípustné, neboť z něj není patrno, kdo je činí, přičemž ve smyslu § 42 odst. 1 o.s.ř. je možno podání učinit písemně, ústně do protokolu nebo telegraficky. Telefonické sdělení žalované proto nelze považovat za její podání. Bez ohledu na tento

zásadní formální nedostatek podání není omluva žalované ani důvodná, neboť žalovaná údajnou nemoc nijak nedoložila, ač k tomu byla soudem vyzvána.

Žalovaná (zastoupena advokátem) podala proti usnesení odvolacího soudu, jakož i proti rozsudku soudu prvního stupně, včasné dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 238a odst. 1 písm. e) o.s.ř. , uplatňujíc (námitkou, že řízení je postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř., jelikož jí postupem soudu byla odňata možnost před soudem jednat), že je dán dovolací důvod dle § 241 odst. 3 písm. a) o.s.ř. Tvrdí rovněž existenci dovolacího důvodu uvedeného v § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. (argumentem, že "v průběhu řízení" došlo k nesprávnému právnímu posouzení věci). Konkrétně dovolatelka uvádí, že jako osoba práva neznalá "neměla ani potuchu", že by její telefonická omluva byla nedostatečná, zvláště byl-li o jejím telefonátu zřejmě učiněn písemný záznam; poukazuje i na to, že tři měsíce předtím stejný soudce (ve věci sp. zn. 25 C 181/97) rušil telefonicky jednání nařízené na 4. 7. 1997. Odtud usuzuje, že tento postup je ve vztahu soud – účastník řízení běžný, a tedy i právně podložený. Po obdržení rozsudku proti němu podala odvolání, ale z listin soudu nepochopila, že by měla předložit písemné potvrzení o svém zdravotním ošetření, proto tak činí až nyní. Dále dovolatelka popisuje zdravotní potíže, které měla ve dnech 2. 10. a 3. 10. 1997 a pro které se k jednání dne 3. 10. 1997 nedostavila. Na tomto základě uzavírá, že soud prvního stupně měl k jejímu návrhu rozsudek pro zmeškání zrušit, nikoli návrh zamítnout, a že odvolací soud neměl odvolání odmítnout, nýbrž se jím měl zabývat a meritorně je projednat, zejména z toho hlediska, zda vydání rozsudku pro zmeškání, stejně jako zamítnutí návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání, bylo právně podložené. V uvedeném směru oběma soudům vytýká nedostatečný postup podle § 5 o.s.ř., jelikož k přímé výzvě by si potvrzení o zdravotním stavu již dávno vyžádala a soudu je předložila.

Proto dovolatelka požaduje, aby dovolací soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval "dovoláním" žalované proti rozsudku soudu prvního stupně. Zřejmá nesprávnost takového postupu plyne z ustanovení § 236 odst. 1 o.s.ř., podle kterého dovolání je mimořádným opravným prostředkem proti pravomocnému rozhodnutí odvolacího soudu.

Opravným prostředkem pro přezkoumání rozhodnutí soudu prvního stupně je odvolání (srov. § 201 o.s.ř.); občanský soudní řád proto také ani neupravuje funkční příslušnost soudu pro projednání dovolání proti takovému rozhodnutí. Tím, že žalovaná (ač zastoupena advokátem) směřuje "dovolání" přímo proti rozhodnutí soudu prvního stupně, uvedenou podmínku dovolacího řízení opomíjí. Nedostatek funkční příslušnosti je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení; Nejvyšší soud proto řízení o "dovolání" proti rozsudku obvodního soudu, které touto vadou trpí, zastavil (§ 104 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání proti usnesení odvolacího soudu je přípustné podle § 238a odst. 1 písm. e) o.s.ř.

K vadám uvedeným v § 237 odst. 1 o.s.ř., a (je-li dovolání přípustné) k vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, dovolací soud přihlíží, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o.s.ř.); jelikož jiné vady z obsahu spisu nevyplývají, Nejvyšší soud zkoumal, zda řízení je postiženo vadou tvrzenou dovolatelkou.

Ustanovení § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř. spojuje zmatečnost řízení se skutečností, že účastníku řízení byla v průběhu řízení nesprávným postupem soudu odňata možnost jednat před soudem.

V rozhodnutích uveřejněných pod čísly 27/1998 a 49/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek jakož i v mnoha rozhodnutích dalších Nejvyšší soud opakovaně vysvětlil, že po změnách, jichž s účinností od 1. 1. 1996 doznalo ustanovení § 237 písm. f) o.s.ř. (tím, že za slovo "byla" byla vložena

slova "v průběhu řízení nesprávným"), je za "postup soudu v průběhu řízení" možno považovat jen činnost, která vydání konečného soudního rozhodnutí předchází, nikoli vlastní rozhodovací akt soudu, který má za úkol průběh řízení zhodnotit. Rozhodnutím odvolacího soudu o odmítnutí odvolání (v něm projeveným hodnotícím úsudkem, že omluva dovolatelky nebyla ani včasná, ani důvodná) tedy zmatečnost podle § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř. založit nelze (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu z 26. 11. 1997, sp. zn. 2 Cdon 887/97, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 5, ročník 1998, pod číslem 42) a potud je dovolání, jež k jinému "postupu soudu v průběhu řízení" uplatněné argumenty nepřipíná, zjevně neopodstatněné.

Tvrzení, dovolatelky, že nebyla řádně poučena o nutnosti předložit potvrzení o svém zdravotním stavu, nemá (ve vazbě na zmatečnost řízení podle § 237 odst. 1 písm. f/ o.s.ř.) oporu v obsahu spisu, jenž svědčí o opaku. V usnesení ze dne 31. 10. 1997, kterým žalovanou vyzval k odstranění vad podání z 25. 10. 1997, totiž soud prvního stupně žalovanou žádal (ve spojení s požadavkem, aby podání doplnila tím, že uvede, čeho se jím domáhá), aby pro případ, že míní podat návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání (což jmenovaná následně – podáním z č. l. 42 – potvrdila) z omluvitelných důvodů, uvedla, o jaké důvody se jednalo, a mělo-li jít o onemocnění, aby vylíčila, o jaké konkrétní onemocnění šlo, kdy přesně se u ní projevilo a v jakém směru jí zabránilo v účasti při prvním jednání, a dále aby k prokázání těchto svých tvrzení soudu navrhla a předložila důkazy, s tím, že u onemocnění se bude jednat především o lékařské zprávy, potvrzení o zdravotní neschopnosti apod.

Lze tedy uzavřít, že poučení, s jehož absencí spojuje zmatečnost řízení, se žalované dostalo, a dovolací důvod ve smyslu § 241 odst. 3 písm. a) o.s.ř. již proto dán není; to platí bez zřetele k tomu, že – ve smyslu níže rozvedených úvah – by ani závěr, že žalovaná takto poučena nebyla, neměl na výsledek dovolacího řízení žádného vlivu.

Zbývá vypořádat se (v hranicích právních otázek vymezených dovoláním) s námitkou, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241 odst. 3 písm. d) o.s.ř. Podle tohoto ustanovení lze dovolání podat proto, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Takto formulovaný dovolací důvod ovšem činí bezcenným argument, jímž dovolatelka spojuje nesprávnost právního posouzení věci s "průběhem řízení"; podstatné totiž je, zda je správné právní posouzení věci v napadeném rozhodnutí. Bezvýznamné je rovněž tvrzení, že soud prvního stupně měl vyhovět návrhu na zrušení rozsudku pro zmeškání; předmětem dovolacího přezkumu je rozhodnutí o odvolání žalované proti rozsudku pro zmeškání, nikoli usnesení soudu prvního stupně ze dne 2. 12. 1997, kterým byl návrh žalované na zrušení rozsudku pro zmeškání zamítnut a proti němuž nebylo podáno ani odvolání; proto se tímto usnesením správně nezabýval (jinak než tím, že na ně odkázal) odvolací soud.

Dovolatelka se rovněž mýlí, namítá-li, že odvolací soud se meritorně nezabýval rozsudkem pro zmeškání z hlediska toho, zda vydání rozsudku bylo právně podložené.

Jak je patrno z důvodů napadeného usnesení, odvolací soud naopak předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání zkoumal a výslovně vyjádřil názor, že byly splněny. Okolnost, že na tomto základě rozhodl o odvolání usnesením, jímž je odmítl, vyplývá z ustanovení § 202 odst. 1 o.s.ř. Určuje-li toto ustanovení, že odvolání není přípustné proti rozsudku pro zmeškání, ledaže je podáno proto, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání (§ 153b) nebo že rozsudek spočívá na nesprávném právním posouzení věci, spojuje přípustnost odvolání s jeho důvodností; to znamená, že shledá-li odvolací soud odvolání nedůvodným, pak je musí (tak jak to učinil odvolací soud v této věci) coby nepřípustné odmítnout, neboť odvolání směřuje proti rozhodnutí, proti němuž odvolání není přípustné (srov. § 218 odst. 1 písm. c/, ve spojení s § 202 odst. 1 o.s.ř.).

Dovolání je přesto důvodné.

N e j v y š š í s o u d proto rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil.

Z odůvodnění:

Z obsahu spisu se podává, že při jednání před soudem prvního stupně, konaném dne 3. 10. 1997 (č. l. 33), které bylo zahájeno ve 13.30 hod. a k němuž se žalovaná nedostavila, byl soudcem čten úřední záznam z téhož dne (č.l. 32) a posléze byl k návrhu žalobce vyhlášen rozsudek pro zmeškání. Zmíněný úřední záznam obsahoval sdělení, tohoto znění:

> "Dne 3. 10. 1997 v 9.40 hod. omlouvá telefonicky paní Z. P. svoji neúčast na dnešním jednání, konaném ve 13.30 hod. pro nemoc. Na moji žádost, aby zaslala následně soudu fotokopii neschopenky odpověděla, že je podnikatelka a že si neschopenku nenechá vystavovat. Přislíbila, že zašle soudu písemnou omluvu. Dále uvedla, že při soudním jednání nikdy nechyběla." Záznam je dále opatřen datem a nečitelným podpisem osoby, která rozhovor zapsala.

Podle ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř., zmešká-li žalovaný, kterému bylo řádně doručeno předvolání nejméně 5 dnů přede dnem, kdy se jednání má konat (§ 47), a který byl o následcích nedostavení se poučen, bez důvodné a včasné omluvy první jednání, které bylo ve věci nařízeno, a navrhne-li to žalobce, který se dostavil k jednání, pokládají se tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání.

Účelem (smyslem) institutu rozsudku pro zmeškání je umožnit rozhodnutí sporu nebo jiné právní věci v neprospěch žalovaného, který svou nečinností (tím, že se nedostaví k prvnímu jednání ve věci, ačkoliv mu bylo řádně doručeno předvolání nejméně 5 dnů předem a ačkoliv byl o následcích nedostavení se poučen) by mohl nebo dokonce chtěl bránit rychlé a účinné ochraně práv žalobce; ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. pro takový případ stanoví fikci, že "se pokládají tvrzení žalobce obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná".

Jedním z předpokladů pro rozhodnutí o žalobě rozsudkem pro zmeškání je to, že žalovaný zmeškal první jednání, které bylo ve věci nařízeno, bez důvodné a včasné omluvy. Ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. v tomto předpokladu navazuje na ustanovení § 101 odst. 2, větu druhou, o.s.ř., podle kterého nedostaví-li se řádně předvolaný účastník k jednání ani nepožádal z důležitého důvodu o odročení, může soud věc projednat v nepřítomnosti takového účastníka.

Pro výsledek dovolacího řízení je tudíž podstatné, zda telefonická omluva žalované ze dne 3. 10. 1997 byla omluvou důvodnou a včasnou a zda z hlediska zvolené formy (telefonicky) vůbec šlo o omluvu ve smyslu podání účastníka, jímž je soud povinen se zabývat.

Nejvyšší soudu již v usnesení ze dne 27. 5. 1998, sp. zn. 26 Cdo 930/98, uveřejněném v časopise Soudní judikatura č. 15, ročník 1998, pod číslem 108, vysvětlil, že podáním se rozumí procesní úkon účastníka adresovaný soudu, který účastník činí v době, kdy není v přímém styku se soudem v rámci jednání nebo jiného soudního roku. Podle § 42 odst. 1, věty první, o.s.ř. je pak podání možno učinit písemně, ústně do protokolu nebo telegraficky. Ustanovení § 42 odst. 3 o.s.ř. počítá rovněž s možností učinit podání telefaxem. Výčet forem, jimiž lze procesní podání učinit, je výčtem taxativním. K telefonickému podání, jež způsobilým druhem podání ve smyslu uvedeného není, proto soud není povinen přihlédnout.

Omezení, která formě procesního podání klade – v intencích závěrů citovaného rozhodnutí – ustanovení § 42 o.s.ř., jsou však zjevně nepřekročitelná toliko, jde-li o procesní úkony, jejichž účinky se nevyčerpávají (nezavršují) již doručením (dojitím) soudu (typicky jde např. o žalobu nebo jiný

návrh na zahájení řízení, odvolání, dovolání, změnu žaloby, zpětvzetí žaloby, návrh na přistoupení dalšího účastníka do řízení, návrh na záměnu účastníků, návrh na vyslovení přípustnosti dovolání apod.).

Omluva, coby procesní úkon, jímž příslušná osoba (účastník, zástupce účastníka, svědek, znalec, tlumočník) informuje soud o tom, že se nedostaví k jednání nebo jinému úkonu soudu, k němuž byla předvolána, a o důvodech, pro které tak nemůže učinit, je (naopak) účinná (v tom smyslu, že se účastník vůbec "omluvil") již tím, že se dostane do sféry adresáta (soudu). Možnost uskutečnit omluvu i jiným způsobem než podáním podle § 42 odst. 1, věty první, a odst. 3 o.s.ř., předjímá občanský soudní řád již tím, že v § 153b odst. 1 její (přípustnou) formu nevymezuje a podobné omezení se v praxi soudů standardně neuplatňuje ani při výkladu ustanovení § 101 odst. 2 o.s.ř. (soudy běžně přijímají nejen omluvu učiněnou písemně, ústně do protokolu, telegraficky nebo telefaxem, nýbrž i osobní omluvu dotčené osoby soudci a velmi často právě omluvu telefonickou).

Je-li obsah telefonického hovoru veden způsobem, jenž ve volajícím nevyvolává žádné pochybnosti o tom, že soud jeho omluvu přijal, to jest akceptoval ji v uvedené formě (aniž by odtud současně plynulo, že ji má za včasnou a důvodnou), nemůže být takto uskutečněná omluva soudem pominuta jen proto, že jde o omluvu telefonickou. Okolnost, že k přijetí omluvy ve zvolené formě došlo, pak dokládá úřední záznam telefonického hovoru, který výhrady soudu k formě omluvy a identitě volajícího neodráží. Je přitom lhostejné, zda telefonickou omluvu přijal (převzal) a posléze písemně zaznamenal (vtělil do úředního záznamu) soudce, který věc vyřizuje, jiný jeho kolega, vyšší soudní úředník, soudního tajemník nebo pracovník soudní kanceláře.

Uvedenému odpovídá, že ve zkoumané věci se soud prvního stupně mohl zabývat již jen tím, zda příslušné údaje zaznamenané v úředním záznamu ze dne 3. 10. 1997 jsou omluvou co do svého obsahu (nikoli formy), a je-li tomu tak, zda omluva byla (v intencích § 153b odst. 1 o.s.ř.) včasná a důvodná.

Sdělení, že žalovaná pro nemoc omlouvá svou neúčast na jednání dne 3. 10. 1997, nepochybně omluvou je.

Ustanovení § 153b odst. 1 o.s.ř. (shodně s ustanovením § 101 odst. 2, větou druhou, o.s.ř.) pak nepožaduje, aby ten, kdo se k nařízenému jednání soudu omlouvá (a popřípadě též žádá o odročení jednání), svůj důvod neúčasti u jednání soudu také prokázal. K tomu, aby jeho omluva byla důvodná, postačuje, aby tvrdil takové skutečnosti, které jsou vzhledem ke své povaze způsobilé jeho neúčast u jednání soudu omluvit, to jest takové skutečnosti, které účastníku (jeho zmocněnci) znemožňují zúčastnit se jednání a které současně jsou omluvitelné; přitom je třeba pečlivě hodnotit zejména subjektivní stránku, zda totiž účastník (jeho zmocněnec) mohl překážku bránící mu zúčastnit se jednání předvídat, popřípadě ji odvrátit. Protože soud posuzuje předpoklady pro vydání rozsudku pro zmeškání při prvním jednání, které bylo ve věci nařízeno, je pro závěr, zda bylo možné o žalobě rozhodnout rozsudkem pro zmeškání, rozhodující stav, jaký tu byl v době, kdy byl rozsudek pro zmeškání vydán (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 1997, sp. zn. 2 Cdon 1027/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 12, ročník 1997 pod číslem 92).

Soud prvního stupně neměl ke dni vydání rozsudku pro zmeškání k dispozici jinou informaci než tu, že žalovaná je nemocná. Vzhledem k tomu, že toto tvrzení je způsobilé omluvit neúčast žalované u nařízeného jednání, bylo lze míti takovou omluvu – ve výše uvedeném smyslu – za důvodnou. Jelikož ve věci mělo být jednáno ve 13.30 hod., lze míti omluvu učiněnou téhož dne v 9.40 hod. se zřetelem k prvku nepředvídatelnosti, jenž se pojí s uplatněným důvodem omluvy (nemocí), rovněž za včasnou. Podmínky pro vydání rozsudku pro zmeškání proto splněny nebyly. Okolnost, že žalovaná v odvolacím řízení tvrzený důvod omluvy neprokázala, na tomto závěru již ničeho změnit nemohla (to, že účastník řízení neinformoval soud v omluvě pravdivě o důvodech, pro které se – ač řádně a včas

obeslán – nedostavil k nařízenému jednání, však je důvodem k použití pořádkového opatření ve smyslu § 53 o.s.ř.).

Lze tudíž uzavřít, že právní posouzení věci, na němž spočívá rozhodnutí odvolacího soudu správné není. Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o.s.ř.), napadené usnesení zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o.s.ř.). Jelikož důvody, pro které bylo zrušeno rozhodnutí odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta druhá, o.s.ř.).